

ОБИМ ПОКРИЋА ПО ОСНОВУ ОСИГУРАЊА ОД ОДГОВОРНОСТИ

УВОД

Закон о облигационим односима сврстава осигурање од одговорности у имовинска осигурања.¹⁾ Овој врсти осигурања посвећена су, у Закону, два члана. Један, који се односи на одговорност осигуравача по основу осигурања од одговорности (члан 940) и други, који се односи на такозвано сопствено и директно право осигураника односно корисника осигурања да захтева накнаду штете од осигуравача (члан 941 — директна тужба). Првим наведеним чланом утврђују се само два начела, прво, да обавеза осигуравача по основу осигурања од одговорности наступа само ако треће лице захтева њену накнаду и да осигуравач, у границама своте осигурања, сноси и трошкове спора о осигурању од одговорности (ово последње је у непосредној вези са нашом темом). Из овога проистиче да ће се, у погледу питања које је предмет овог рада, тојест обима покрића по основу осигурања од одговорности применити правила садржана у Закону а која се односе на имовинска осигурања као и општи услови за осигурање од одговорности заједница осигурања имовине и лица. Ово важи за такозвано добровољно осигурање од одговорности. Овим осигурањем може бити покривена уговорна одговорност осигураника и деликтна одговорност из вршења одређених делатности или држања одређених (опасних) ствари или извора опасности. Као што ћемо видети, предлог Општих услова за осигурање од одговорности који је припремило Удружење осигуравајућих организација Југославије ограничава се на осигурање такозване „законске одговорности”, мисли се на деликтну одговорност за смрт, повреду и штету на стварима настале из делатности осигураника или дејством опасне ствари или извора опасности које поседује осигураник. Посебним правилима покрива се уговорна одговорност за грешке на стварима (такозване „грађанско осигурање” — мисли се на осигурање од гра-

¹⁾ О природи овог осигурања види: П. Шулејић: Право осигурања II издање, 1980, стр. 344—348.

ђанскоправне одговорности).²⁾ У упоредном праву и у Предлогу Општих услова за осигурање од одговорности Удружења осигуравајућих организација Југославије ова врста осигурања је знатно проширена. Тако, нуди се осигурање од одговорности: за све врсте обављања индустријске, занатске и других делатности, одговорност проистекла из вршења одређених занимања (адвокатског, лекарског, аутосервиса, дистрибуције електричне енергије), одговорност грађанскоправних друштава (спортских, итд.), одговорност друштвено-политичких заједница проистекла из вршења функције, одговорност депозитара и складишта, јавних купатила, одговорност школа и других васпитних установа, одговорност из поседовања и коришћења зграда и земљишта, итд. У свету, овим осигурањем је обухваћена и одговорност проистекла из држања атомских уређаја. Правила појединих наших заједница осигурања имовине и лица обухватала су углавном све наведене ризике, али је ово осигурање слабо развијено.

Поред овог добровољног осигурања од одговорности, савезни Закон о основама система осигурања имовине и лица, у оквиру обавезних осигурања у саобраћају, предвиђа и обавезу осигурања сопственика, односно корисника моторног возила и сопственика ваздухоплова од деликтне одговорности за штете причињене трећим лицима (чланови 44, 51—62). Обе врсте ових обавезних осигурања јесу, по начину настанка, обавезна уговорна осигурања, тојест не наступају аутоматски, по сили закона, већ на основу законске обавезе одговорног лица да закључи уговор о осигурању, тек по закључењу уговора (види члан 45). Међутим, у односу на треће оштећено лице обавеза осигуравача постоји и када уговор није закључен, с тим што осигуравач има право регреса према власнику односно кориснику моторног возила који је пропустио да закључи уговор о осигурању своје одговорности. Ближу разраду ових врста осигурања учинили су републички и покрајински прописи. За СР Србију, ово је уређено Законом о систему осигурања имовине и лица (Сл. гласник СРС, бр. 28 од 1977, чл. 47—52). Осигурање од одговорности, посебно од одговорности за штету насталу из употребе моторног возила, предмет је обавезног осигурања у низу земаља, а и више међународних конвенција, међу којима су свакако најважније Конвенција о међународној зеленој карти, Европска конвенција о обавезном осигурању од ауто-одговорности и Европска конвенција о грађанској одговорности за штете проузроковане моторним возилом.³⁾

²⁾ Види податке за ЗОИЛ „Дунав“ у публикацији В. Сокал: Осигурање од опште одговорности у свету и код нас и наши актуелни задаци, издање ЗОИЛ „Дунав“, Београд 1977, стр. 70—71.

³⁾ Види: Н. Николић: Обавезно осигурање од аутоодговорности, Београд 1977, стр. 83—167.

А. ОБИМ ПОКРИЋА

1. Код добровољних осигурања од одговорности

а) Покривени ризици (штете)

Према Предлогу нових Одлука услова за осигурање од одговорности, које је, као што је речено, припремило Удружење осигуравајућих организација Југославије, у оквиру одређивања предмета осигурања, покривене ризике можемо разврстати на: редовне, проширене, нове ризике и посебне уговорне ризике.

Као општи предмет осигурања, наведеним предлогом, предвиђа се „законска одговорност осигураника” (мисли се на деликтну одговорност) за штету насталу услед смрти, повреде тела или здравља односно оштећења или уништења ствари трећег лица.

Као *редовни* ризици, према предлогу, сматрају се штете проистекле из обављања делатности или из поседовања одређених ствари или извора опасности означених у полиси осигурања. Под ово опште покриће подводе се и штете настале загађивањем земљишта (тла) и воде настале у случају измене биолошко-хемијских и физичких природних својстава земљишта и воде као последице испуштања штетних материја. Покривене су само штетне последице овог загађивања настале по здравље или изражене кроз телесне повреде неког лица. Као *допунски ризик* код загађивања може се уговорити уништење или оштећење ствари, као и осигурање одговорности за штете проистекле из увећања извора опасности означеног у полиси осигурања услед унапређења или измене процеса производње. Међутим, допунским осигурањем се не може покрити одговорност због лошег одржавања уређаја за пречишћавање отпадних вода или других отпадних продуката (гасова на пример) или због непридржавања предвиђених мера заштите животне средине. Такође, посебно се може уговорити и покриће ризика у вези са разним врстама такмичења и код одговорности закупца, али о томе нешто касније у делу о проширеним ризицима.

Као што смо наговестили, осигурањем од одговорности покривени су и *проширени* ризици тојест увећане опасности које наступе у току трајања осигурања од већ покривених ризика као и проширење извора опасности које наступе у току трајања осигурања. Тако, у оквиру осигураног извора опасности из делатности, проширењем су обухваћени и ризици: који наступе у вези са коришћењем, поседовањем или закупом земљишта, зграда и просторија које се користе искључиво за потребе осигураникове делатности; који настану из коришћења објеката друштвеног стандарда (ресторани друштвене исхране, купатила, одмаралишта, спортска игралишта) који служе искључиво радницима осигураника; који наступе у вези са коришћењем лифтова за превоз радника (лица) и терета; који наступе из употребе бицик-

ла без мотора у вршењу делатности из које је одговорност осигурана; које наступе као последица ускладиштења материјала за ложење и погон намењен вршењу осигураникове делатности односно занимања; које наступе због крађе или нестанка ствари радника осигураника намењених њиховој личној употреби (осим новца, сатова, фотоапарата, драгоцености и хартија од вредности, као и исправа свих врста) под условом да су осигуране ствари смештене и закључане у посебним просторијама. Код ризика штета из поседовања земљишта, зграда и просторија за вршење делатности, када је осигураник инвеститор или извођач грађевинских радова, обухваћена је и одговорност за штете из вршења тих радова до висине од 300.000 динара, као и штете проистекле из поседовања гаража у вези са вршењем радова (не и гараже везане за обављање делатности, као основне или акцесорне — видећемо да то може бити предмет посебног проширења ризика).

Уз одређене услове, осигурањем од одговорности покривени су и *нови извори опасности*, тојест ризици који наступе у току трајања осигурања. Као нови извори опасности, под условом да је износ премије везан за кретање личних доходака радника или за кретање укупног прихода основне организације удруженог рада односно осигураника, сматрају се извори опасности који наступе после закључења уговора о осигурању а који нису покривени посебним уговором о осигурању. Осигурање новог извора опасности наступа аутоматски појавом новог извора а премија се обрачунава од дана наступања ових нових (проширених) ризика. Наравно, нови извор опасности мора бити неки од покривених ризика тојест ризика које осигуравач иначе покрива својим правилима односно условима осигурања. Путем осигурања новог извора опасности не могу бити покривени (тојест искључени су) ризици: држања или употребе пруга (свих врста укључујући жичаре), позоришта, биоскопа, циркуса, трибина као и снимања филмова; држања или употребе моторног возила и других возила на моторни погон (трактори, самоходне машине, итд.), ваздушних возила и возила на води; ризици проистекли из израде, обраде, смештаја и превоза експлозивног материјала или употребе радиоизотопа ако је исто условљено посебним одобрењем надлежног органа.

Најзад, ризици који се могу *посебно* уговорити, према предлогу, јесу: ризик крађе или нестанка ствари, ризик „*чисто имовинске штете*” (штете која није проистекла из повреде лица или уништења ствари), као и ризици проистекли из учешћа на такмичењима (коњским, бицикличким, мото и аутотркама, боксерским и рвачким такмичењима, укључујући и припреме за такмичење), и ризици од штета на стварима узетим у закуп, на послугу, зајам, у депозит односно на чување, или ради превоза и слично. Под појмом „*чисто имовинске штете*” подразумевају се штете које нису настале ни повредом тела или здравља неког лица нити оштећењем или уништењем ствари. У правном смислу израз је неадекватан. Међутим, хтело се да се из-

двоје штете из обављања делатности настале пропуштањем или радњама осигураника, под условом да је пропуштање или радња у питању наступила у Југославији у периоду трајања осигурања односно најдуже две године по престанку осигурања. Из овог покрића су искључени ризици: прекорачења предрачуна и кредита по уговору о куповини и продаји а нарочито неодржавање рокова испоруке и гарантованих обавеза; ризик посредовања у привредним пословима укључујући и ризик посредовања у новчаним пословима; ризик наступања мањка у благајни, преваре и грешке у исплати, погрешног таксирања, грешки у рачуну, предрачуну или грешки у мерама и цртежима.

б) Искључени ризици

Предлогом општих услова за осигурање од одговорности предвиђен је изванредан број ризика који се сматрају у начелу искљученим (опште искључени ризици). Тако, осигурањем од одговорности није покривена одговорност:

1) За намерно проузроковане штете од стране осигураника, осим намерно изазване штете од стране радника осигураника у ком случају је штета покривена а осигуравач (заједница осигурања) стиче право регреса према раднику одговорним за намерно узроковану штету;

2) За штете од коришћења нуклеарне енергије, непосредно или посредно, сем за штете проистекле из коришћења радиоизотопа у мирнодопске сврхе (медицина, биологија, индустрија, пољопривреда);

3) За штете из држања и употребе моторних возила, возилова и возила на води (ови ризици се могу покрити посебном врстом осигурања);

4) За штете које претрпи осигураников брачни друг, деца и лица која издржава односно која са њим живе у заједничком домаћинству. Овде, у суштини, и није питање искљученог ризика, како се представља у предлогу општих услова, већ се ради о сужавању појма трећег оштећеног лица. До овог ужег тумачења дошло је на саветовању суда Југославије организованог 1971. године⁴⁾ поводом различите праксе тумачења овог појма у пракси осигурања одговорности власника моторних возила (претходно је Врховни суд СР Србије заузео друкчији став, у прилог ширег тумачења). Према ставу заузетом на саветовању, деца, родитељи, браћа и сестре и сродници до трећег степена сродства са одговорним лицем, ако живе у заједничком домаћинству, или је одговорно лице дужно да их издржава, не сматрају се трећим лицима у смислу осигурања од одговорно-

⁴⁾ Саветовање судија Грађанског одељења Врховног суда Југославије од 15. IV 1971, види Зборник судске праксе бр. 2—3 од 1971. године.

сти. Са овим тумачењем се иначе не слажемо, посебно када су у питању малолетна деца и издржавана лица. Наиме, у образложењу поднетог реферата полази се од претпоставке постојања сувласничког односа на возилу које је изазвало удес те услед тога непостојања интереса осигурања код наведених лица као важног елемента имовинског осигурања. Ово је међутим нетачно. Деца и родитељи нису ни у ком случају, по основу самог сродства, у сувласничком односу, а брачни друг није то увек и обавезно већ то зависи од имовинскоправног брачног режима. Овакав став, тојест став заузет на саветовању, у неким крајње неповољним ситуацијама, на пример када оба брачна друга погину у саобраћајној несрећи коју скриви неки од брачних другова, а за њима остане дете (или више деце), заузети став лишава децу неоправдано права која би иначе имала да је до удеса дошло кривицом другог учесника у саобраћајном удесу у коме су погинули дечји родитељи. Правно, у ставу заузетом на саветовању, меша се наследнички однос са својинским. У суштини, штите се фондови заједнице осигурања, што такође није оправдано јер по својој организационој суштини наше заједнице су ближе узајамним осигуравајућим друштвима но друштвима тржишног осигурања;

5) Осигурањем нису, даље, покривене штете проистекле из уговорног проширења одговорности или из случајева за које се не одговара по општим правилима одговорности засноване на закону (о облигационим односима);

6) За штете из погрешне израде или испоруке односно погрешно извршених радова од стране осигураника или по његовом налогу;

7) За штете од ствари односно производа које је осигураник изразио односно испоручио са манама (недостатцима);

8) За штете на туђим стварима коришћеним од стране осигураника при обављању делатности али везане за професионални пропуст осигураника;

9) За штете проистекле из радњи свесно предузетих противно прописима или правилима струке (делатности);

10) За штете проистекле из загађивања ваздуха. Ово искључење, са становишта политике превенције (превентиве) у осигурању није оправдано. Оно штити осигураваача од великих загађивача (фабрика) али не пружа сигурност трећим лицима, што је иначе циљ осигурања од одговорности;

11) Најзад, за штете настале као последица професионалног оболења радника и штете на стварима услед трајног дејства температуре, паре, гасова, чађи, прашине, итд. (и једна и друга врста штета јесу штете из постепеног али трајног дејства неповољних услова обављања делатности).

Предлогом општих услова искључују се и штете од улагања и клизања земљишта, односно тла. Ово искључење стављено је „за сваки случај”, јер је овај ризик тешко подвести под

редовне ризике вршења делатности те се његово искључење односно непокривање може и подразумевати, као усталом што је и случај са другим ризицима дејства природних сила (земљотрес, поплава, итд.).

в) Посебно одређивање обима покрића код појединих делатности

Осигурање од одговорности, код добровољног осигурања одговорности из вршења делатности односно поседовања посебних извора опасности трпи, код појединих делатности одступања у погледу редовног покрића односно ризика обухваћених редовним општим покрићем. Тако:

1) Код обављања *адвокатске* делатности покривена је само одговорност за „чисто имовинске штете“ настале у обављању адвокатске делатности (пружању адвокатских услуга) као и одговорност за штете проистекле из поседовања канцеларијског (пословодног) простора. При том, искључене су штете настале у следству иступања као заменика другог адвоката. Интересантно је, бар тако произилази из предлога општих услова, да се код адвокатских заједница, као осигураник може јавити и сваки члан заједнице појединачно тојест да поједини чланови адвокатске заједнице осигурају своју одговорност а да истовремено то нису обавезе осталих чланова заједнице. Међутим, природно би било да постоји обавеза осигурања адвокатске заједнице у целини. Наиме, може се поставити питање ко одговара клијенту, члан адвокатске заједнице или сама заједница? По нашем схватању, одговара увек адвокатска заједница. Она је пружалац адвокатских услуга а не прост збир индивидуалних адвоката. Нека врста „колективног адвоката“. Према томе, по предложеном тексту општих услова за осигурање од одговорности испало би да се поједини адвокат, члан адвокатске заједнице, осигурава од евентуалног регреса за случај постојања његове кривице за штету нанету клијенту адвокатске заједнице у вршењу адвокатске услуге.

2) Код пружања услуга од стране *аутосервиса и аутомеханичарских* радионица у редовно покривене ризике улазе штете проистекле из поседовања простора за смештај моторних возила и из продаје погонског материјала (бензина, уља, итд.) а, што изгледа парадоксално, тек уз уговарање додатног покрића, обухваћен је и ризик штета насталих при раду на возилу, што је заправо садржина ове делатности те би било природно да је осигуран у оквиру редовног покрића. Посебним уговарањем проширеног покрића може се осигурати и одговорност за нестанак или крађу возила примљеног на оправку или за нестанак или крађу делова возила.

3) Код *здравствених услуга* које пружају болнице, лечиштва, санаторијуми, диспанзери, амбуланте и сличне здрав-

ствене установе, осигурањем није покривена непосредна одговорност из вршења делатности већ одговорност из акцесорне делатности у својству депозитара ствари, новца, накита и других вредности и докумената болесника које овај преда на чување здравственој организацији приликом доласка на стационарно лечење. За новац и друге вредности услов, да би биле осигуране, jeste да се држе закључане у каси организације.

4) Код осигурања одговорности *дистрибутера електричне енергије*, поред општег покрића, може се посебно уговорити покриће одговорности за штете услед промене фреквенције, обуспе или прекида испоруке електричне енергије.

5) Код осигурања одговорности из *делатности друштва*, редовно је покривена одговорност, поред општег покрића, и она која проистиче из: одржавања састанака, седница и приредби друштва предвиђених статутом друштва; из поседовања зграда, земљишта, просторија и уређаја који служе искључиво за потребе друштва (игралишта, вежбаонице, и др.); из радњи чланова управе друштва и других лица овлашћених да заступају друштво; из радњи (учињених и пропуштених) чланова друштва при обављању делатности на приредбама друштва у вези са приредбом у питању; за штете на стрелишту приликом гађања; за нестанак; крађу или оштећење возила на води (чамаца и једрилица) преузетих на чување под условом да постоји стални чувар ових пловних објеката, а код моторних чамаца да је мотор причвршћен за чамац или је ноћу смештен у затворене просторије. Поред овог редовног проширеног покрића, посебно се може уговорити и проширено покриће за штете настале из: поседовања зграда, земљишта, просторија и уређаја који служе искључиво за потребе друштва; одржавања приредби које прелазе оквире редовних приредби предвиђених статутом друштва; држања животиња; подизања трибина; коришћења спортских терена и уређаја (клизалишта, стаза за санкање и скијање и слично); акцесорних делатности као што су држање ресторана, купатила, и слично.

6) Код осигурања одговорности *друштвено-политичке заједнице*, поред одговорности за штете проистекле из обављања или поводом обављања функције органа заједнице, осигурањем је покривена и одговорност по основу поседовања или коришћења зграда, земљишта, просторија и уређаја који служе искључиво обављању послова заједнице, као и „чисто имовинска штета” (штета која не потиче из повреда тела или здравља неког лица или оштећења или уништења ствари). Посебним споразумом може се осигурање проширити и на одговорност из других делатности друштвено-политичке заједнице и то посебним уговором за сваку делатност. У сваком случају из осигурања је искључена одговорност друштвено-политичке заједнице за штете настале смрћу или повредом неког лица услед акта насиља или терора као и приликом јавних манифестација и демонстрација

или приликом других догађаја које су, према прописима, органи друштвено-политичке заједнице били дужни да спрече.

7) Код одговорности из држања *гардеробе* редовним осигурањем од одговорности покривена је и одговорност осигураника због оштећења, уништења, нестанка или крађе или замене ствари предатих гардероби на чување уз потврду, под условом да гардероба има чувара, сталног и да приступ у гардеробу није дозвољен другим лицима. Из осигурања пак искључена је одговорност осигураника за крађу или нестанак новца, драгоцености, хартија од вредности и докумената депонената.

8) Код осигурања одговорности из вршења *грађевинске, монтажне и сличне делатности* редовним покрићем обухваћене су у ствари посредне штете у вези извођења грађевинских, монтажних и сличних радова (као што су штете од нивелисања терена, оштећења подземних уређаја, штете од минирања под условом да су непокретни објекти удаљени најмање 75 метара, уколико се друкчије не уговори, итд.). Из осигуравајућег покрића искључене су штете на суседним грађевинама због пропуштања спровођења одговарајућих појачања (подупирања), штете на објекту на коме се изводи монтажа, штете на објектима у кругу зграде која се руши у радиусу који одговара висини објекта који се руши.

9) Код држања *јавних купатила* покривена је одговорност купатила као депозитара ствари корисника услуга за штете услед уништења, оштећења или нестанка ствари или драгоцености из закључаних кабина, односно драгоцености ако су предате на чување и да их купатило чува у закључаној каси. Осигурањем је покривена и одговорност за штете проистекле из коришћења ствари осигураника које служе за рекреацију и разоноду купалишних гостију.

10) Код *одговорности лекара* покривена је такозвана „чиста имовинска штета“ као и одговорност за штете настале приликом пружања хитне медицинске помоћи на подручју Европе (дакле не и редовна медицинска помоћ). Из текста услова не види се непосредно, али би се могао извући посредан закључак да је у питању индивидуално пружање услуга, тзв. „приватна лекарска пракса“, где постоји.

11) Код осигурања одговорности *лука и складишта*, предвиђа се могућност посебног уговорног проширења покрића и на ризике за штете: настале на туђој роби приликом претовара, ускладиштења, слагања, вагања, мерења, бројања, сортирања, маркирања, паковања, превоза и преноса у пословним просторијама и простору (дакле свих такозваних манипулативних радњи у складишту и луци). Из осигурања су искључене штете: од загађивања вода, обале и других објеката; штете у вези са свим манипулисањем са бродом (теглење, привезивање, спасавање, итд.), штете услед дораде, прераде, обраде, преправке, кречења, сушења, мешања и других радњи везаних за вршење услуга лука и складишта као и за отпрему (шпедицију) робе. При том,

треба имати у виду постојање посебних услова за осигурање ускладиштења робе, осигурање шпедиције, итд.

12) Код осигурања *пољопривредне и шумске делатности* покривена је одговорност за штете проистекле из: држања животиња (уз посебан споразум и приликом припуштања или вештачког осемењивања); коришћења средстава за сузбијање корова, сузбијање биљних болести и штеточина на земљишту; предузимању грађевинских радова на земљишту до вредности од 300.000 динара; узгредне (акцесорне) делатности осигураника у вези са земљиштем под условом да вредности исте не прелази годишње 150.000 динара својства приватног лица (штете настале из радње осигураника које нису везане за вршење делатности).

13) Код коришћења, у вршењу делатности, *прикључних пруга, успињача, жичара, железничких стоваришта, дизалица и постројења за утовар и истовар* редовним покрићем обухваћена је и одговорност: за штете изазване наведеним превозним средствима ако се возарина не наплаћује; за штете из употребе дизалица и постројења за утовар сем за постројења која пуштају да терет пада. Уз посебан уговор, осигурањем је покривена и штета настала оштећењем пловног објекта или вагона и моторног возила насталим деловањем односно употребом постројења за утовар и штете из коришћења прикључне пруге, успињача или жичара уз наплату возарине.

14) Код осигурања одговорности у својству „*приватног лица*” (осигурање грађанскоправне одговорности ван вршења делатности) покривена је одговорности која проистиче из: својства сопственика, корисника или закупца стана односно куће за становање; својства послодавца лицима која раде у домаћинству; из поседовања и употребе бицикла без мотора; из непрофесионалног бављења спортом а које је везано за употребу моторних возила, ваздушних летилица као и бављења другим спортовима (бокс, мачевање, рвање, чудо, итд.); из држања питомих животиња у непривредне сврхе; из држања хладног и ватреног оружја за одбрану или такмичење за које се поседује дозвола; за штете које причине лица за које осигураник одговара (брачни друг, деца који живе у заједничком домаћинству и лица запослена у домаћинству за штете из послова које обављају у домаћинству), а уз посебан споразум и за штете коју причине малолетна деца која не живе у заједничком домаћинству са осигураником.

14) Уз посебан споразум, покривена је и одговорност *организација за одржавање путева* за штете настале услед неодговарајућих колобрана и заштитних ограда или непостојања истих, непостојања одговарајућих саобраћајних знакова и упозорења, некошења траве и неодржавања засада на путном земљишту, неотклањања наноса на путу, непосипања пута сољу и другим средствима за спречавање поледице.

15) Код осигурања одговорности *организатора спортске приредбе* покривена је одговорност проистекла из организовања бицикличке, мото и аутомобилске траке за време трке, а уз посебан споразум и одговорност за такмичаре, укључујући и коњске трке.

16) Код одговорности *школа васпитних и образовних установа* покривена је одговорност за ствари ученика смештених у гардероби, одговорност школских савета односно других савета који управљају установом; одговорност за приређивање излета, школских приредби и екскурзија. Из осигурања је искључена крађа односно нестанак новца, вредносних папира, збирки и драгоцености свих врста.

17) Код *угоститељских делатности* (хотели, кафане, пансиони, одмаралишта, компови и сл.) осигурањем је покривена одговорност за нестанак ствари за личну употребу или њихово уништење или оштећење, које су гости унели у објекат (фотоапарати, опрема за викенд, радио и ТВ пријемници, грамофони, касетофони, спортско оружје и реквизити) као и одговорност за штете из коришћења помоћних погона осигураника (перионице, кухиње, пекаре, месаре), који служе искључиво обављању делатности осигураника као и за штете из поседовања предмета, просторија и терена за спорт и разоноду гостију. Нису покривене осигурањем штете на стварима гостију приликом њихове употребе, обраде или рада на њима од стране осигураника и штете услед нестанка ствари гостију које су унете у објекат али нису предате у гардеробу. Међутим, посебним споразумом може се покривати штета услед нестанка или крађе новца, накита, хартија од вредности и драгоцености предатих на чување у каси објекта, као и штете на возилу госта у гаражи или на обезбеђеном паркиралишту.

18) Код осигурања одговорности *ватрогасних друштава* осигурањем је обухваћена одговорност за штете настале приликом вежби чланова, акције спасавања и пружања помоћи, лична одговорност чланова друштва у својству ватрогасаца, одговорност друштва као сопственика, закупца или плодуживаоца земљишта и зграда које служе за потребе друштва, одговорност за штете на стварима (објектима) који спасавају.

19) Код одговорности *ветеринара, ветеринарских станица и клиника* осигурањем је покривена одговорност због повреда животиња при лечењу, а уз посебан уговор односно споразум и одговорност из кастрирања животиња, вештачког осемењивања и третирања животиња гасом.

20) Код одговорности за *чување возила* покривена је одговорност осигураника за чување односно уништење, нестанак или крађу или замену возила које му је остављено на чување, под условом да је возило на обезбеђеном паркиралишту или смештено у гаражи (у ком случају су укључене и штете за нестанак ствари које се налазе на или у возилу).

21) Код осигурања одговорности из држања зграда и земљишта осигурањем је покривена одговорност из држања земљишта и објеката за вршење делатности и коришћења објеката друштвеног стандарда у вези вршења делатности а за штете простекле из својства осигураника као инвеститора или извођача грађевинских радова до појединачне вредности од 300.000 динара, као и за штете изазване од стране лица задужених за одржавање и чишћење зграда односно земљишта које је извор опасности: за штете из коришћења дечјих игралишта са припадајућом опремом уколико припадају згради као извору опасности (на пример обданишта у кругу фабрике); за штете из поседовања башти коришћених за сопствене сврхе. Осигурање се протеже и на одговорност лица која ступају на место осигураника у својству новог корисника, плодоуживаоца или стечајног управника, а ако зграда има више корисника односно сопственика покривена је и штета коју један корисник или сопственик проузрокује другом сопственику односно кориснику или његовом брачном другу и лицима које издржава, под условом да и ова лица учествују у заједничкој одговорности са осталим сопственицима, односно корисницима зграде.

22) Најзад, код одговорности по основу држања животиња осигурањем је покривена одговорност чувара животиња и других лица која се старају о животињама а означена су у полиси осигурања. Уз посебан споразум покривена је и одговорност за штете настале из акта пропуштања животиња.

г) Висина (обим) накнаде по основу добровољног осигурања од одговорности

На осигурање од одговорности примењују се општа правна правила која важе за имовинска осигурања. Отуда, сума осигурања представља горњу границу обавезе осигуравача, односно накнаде штете коју осигураник, односно корисник може, по основу овог осигурања, да оствари. Сума осигурања може бити уговорена посебно за сваку врсту покривеног ризика (смрт, повреда тела, штете на стварима) или јединствено за све врсте покривених штета, односно ризика. При том, као и за сва имовинска осигурања, важе, такође и за осигурање од одговорности, правила о подосигурању, осигурању изнад вредности и забрани кумулирања права по основу осигурања и права по основу грађанскоправне одговорности. Исто важи и за давање по основу ренте када капитализирана вредност ренте премашује суму осигурања. Не само да нема кумулирања већ рента ће се накнадити, ако се осигураник определи за коришћење права по основу осигурања, само у висини разлике за коју капитализана рента прелази суму осигурања. Поред осигуране суме, по основу осигурања од одговорности, накнађују се и трошкови парничног поступка (без обзира да ли је поступак преузео осигуравач, тојест ступио у њега као умешач или је дао налог осигуравачу).

гуранику да га сам води. Ово право има осигураник и у случају када се вођење спора пакаже неоснованим, тојест када осигураник изгуби спор према трећем лицу. Осигуравач сноси и трошкове браниоца у кривичном поступку против осигураника због догађаја из кога може проистећи деликтна имовинска одговорност осигураника која је покривена осигурањем. Услов за покриће свих трошкова је да је осигуравач упознат са предметом спора и да је прихватио сношење трошкова, а код трошкова браниоца да за истог зна.

Код посебног одређивања обима покрића код појединих делатности, предлог Општих услова за осигурање од одговорности предвиђа учешће осигураника у свакој штети, уз одређивање било његовог минималног или максималног износа. Тако: код осигурања одговорности за штете услед загађивања земљишта и вода предвиђа се учешће од 10% (а најмање 10.000 динара); код осигурања одговорности из делатности дистрибуције електричне енергије предвиђа учешће осигураника у свакој штети са 10%, с тим да најмањи износ учешћа буде 5.000 а највиши 10.000 динара; код осигурања од одговорности из вршења грађевинске, монтажне и сличне делатности осигураник учествује у свакој штети са 10%, с тим да најмањи износ не може бити нижи од 10.000 а највећи виши од 100.000 динара; самопридржај код одговорности из делатности лука и складишта одређен је тако што осигураник учествује у свакој штети на 10% а најнижи и највиши износ исти су као и код складишта, 10.000 до 100.000 динара; код одговорности за штете из пољопривредне и шумске делатности предвиђено је код коришћења средстава за сузбијање корова 20% а највише до 10.000 динара; и код одговорности из делатности одржавања путева осигураник учествује у свакој штети са 10% с тим да се учешће може кретати у распону од 5.000 до 10.000 динара.

У односу на сам начин одређивања учешћа осигураника, остављајући по страни теоријску расправу о оправданости франшиза и самопридржаја осигураника, свако цифарско одређивање било каквог лимита, или цифарско изражавање износа, у условима тако брзе инфлације каква се одвија у нашем привредном систему, представља, највероватније, непромишљено преписивање из услова осигурања неке земље са стабилнијим привредним системом. У нашим условима само процентуално одређивање ових износа има неког смисла, у случају опредељивања за коришћење овог превентивног инструмента.

2. КОД ОБАВЕЗНИХ ОСИГУРАЊА ОД ОДГОВОРНОСТИ

а) Покривени ризици (штете)

Обим покривеног ризика, тојест штете које се накнађују код обавезног осигурања власника, односно корисника моторних возила и ваздухоплова одређен је Законом и условима (пра-

вилама) осигурања наших заједница осигурања имовине и лица за ову врсту осигурања.⁵⁾ Према овима, обавезно осигурање одговорности власника односно корисника моторног возила покрива штете које власник односно корисник моторног возила изазове употребом, држањем или коришћењем моторног возила повредом телесног интегритета или уништењем или оштећењем ствари трећег лица а коју је дужан да накнади према правилима грађанског права о деликтној одговорности.

Појам употребе моторног возила није дефинисан важећим Законом. Ранији Закон о обавезном осигурању у саобраћају од 1965 (измењен и допуњен 1967. г.) ближе је одређивао појам употребе возила тако што је под употребом подразумевао вожњу по путу и стајање на путу за време вожње. Судска пракса је допунила овај појам подводећи под овај појам и стајање на станици за време уласка и изласка путника.⁶⁾ Међутим, удес настао приликом гурања возила од стране оштећеног није укључен под појам употребе возила.⁷⁾ Из овог појама искључен је и случај тровања издувним гасовима за време стајања кола у гаражи.⁸⁾ Мада пракса широко тумачи стајање возила на путу, не може се ипак пренебрегнути нужност постојања узрочне везе између штете и употребе возила, макар ова веза била и посредна, да би се могло сматрати да је настала обавеза по основу осигурања, тојест да је наступио осигурани случај. Тако, посредним узроцима, односно узрочном везом могу се сматрати: недовољно затегнута кочница на возилу; нанос блага од стране возила на коловоз који буде узрок пада и повреде трећег лица; пропуштање да се смањи светло (аблендује) услед чега возач из супротног правца удари у дрво; коришћење сирене као узрок изазивања страха код стоке из чега проистекне удес.⁹⁾ Сам појам јавног пута такође је био споран у пракси. Прво, под тај појам укључена су и паркиралишта и дворишта у којима се одвија јавни саобраћај.¹⁰⁾ Према ширем тумачењу, под појам јавног пута се подводе и прикључни путеви (тзв. „приватни путеви“ од гараже до јавног пута), да би се појам проширио и на „јавне површине“ уопште.¹¹⁾

⁵⁾ Види Шулејић: дело наведено под 1. страна 393; Јанковиц: Обавезно осигурање за штете од моторних возила, Београд 1977, стр. 53; Јакаша: Право осигурања, Загреб 1972, стр. 370.

⁶⁾ Одлука Врховног суда Хрватске Гж. бр. 1174/70 од 11. V 1971. објављена у Билтену ВСХ бр. 1 од 1971. г.

⁷⁾ Одлука Врховног суда Србије Гж. бр. 705/69. од 12. X 1969, објављена у Привредно-правном приручнику бр. 2 од 1970. године.

⁸⁾ Одлука Врховног суда Хрватске бр. Гж. 1777/74. од 17. IV 1975, објављена у Збирци судских одлука, нова серија, Књ. I, св. 4.

⁹⁾ Види Јанковец, наведено дело под 5, страна 71.

¹⁰⁾ Врховни суд Словеније, Пж. број 1451/71 од 31. III 1972. објављена у Информатору бр. 1989. од 1973. године.

¹¹⁾ Врховни суд Словеније, Одлука Пж. бр. 1451/71. од 31. III 1972. (види горе) и Одлука Вишег суда Хрватске, Гж. бр. 3168/74 од 2. V 1976. (овом одлуком се и удес у аутомеханичарској радионици сматрао удесом на јавном путу у смислу Закона).

Наш нови Закон о основама система осигурања имовине и лица не условљава да се штета догоди на „јавном путу”. То не чине ни услови (правила) осигурања за ову врсту осигурања. Низ закона у упоредном праву изричито покрива удесе настале ван јавног пута. Такав је случај са Бугарском, Мађарском, ДР Немачком, Пољском, Румунијом и Чехословачком. Међутим, има и рестиктивног тумачења појавног пута у нашој судској пракси. Тако, Врховни суд Хрватске није признао штету насталу из употребе трактора приликом орања на њиви.¹²⁾ Очигледно, а и сасвим оправдано, суд није сматрао њиву јавним путем, нити орање јавним саобраћајем. Но, очигледно да је наш Закон ишао на шире покриће штете насталих из употребе моторног возила (посредна узрочна веза).¹³⁾ Најзад, наши прописи покривају штету насталу било у земљи било у иностранству, тојест не познају територијално ограничење обавезног осигурања. Наш власник возила који својим осигураним возилом, односно осигураном одговорношћу из употребе возила изазове штету у иностранству, која је у земљи покривена осигурањем, покривен је и за штету коју је изазвао у иностранству. Услови неких заједница ограничавају ово покриће на земље Европе. Систем плаве и зелене карте помаже да такве штете буду ликвидирани од стране осигуравајуће организације у земљи удеса за рачун домаће организације осигурања код које је починилац удеса осигуран. Међутим, поседовање карте није услов за остварење права из обавезног осигурања.

б) Искључени ризици (штете)

До искључења појединих ризика, односно штета насталих услед дејства појединих ризика може доћи у следству Закона или општих услова осигурања које доносе осигуравачи (уговорно искључење). Оба начина су примењена у нашем систему осигурања од одговорности власника моторних возила. Овај други основ даје могућност различитих услова осигурања у оквиру јединственог система обавезног осигурања. При томе штете искључене из осигуравајућег покрића законом сматрају се искљученим и према оштећеном лицу и према осигуранику док се уговорна искључења путем општих услова (правила) осигурања, по правилу, односе само на осигураника. Први начин, законског искључења, релативно је мало коришћен и односи се на мали број случајева. Истина, Европска конвенција о обавезном осигурању од грађанске одговорности у вези са моторним возилима од 1959. године дозвољава да се из осигурања искључе штете које возило изазове за време учешћа на одобреним тркама или так-

¹²⁾ Одлука Врховног суда Хрватске, Гж. бр. 156/74. од 20. I 1976. објављена у Информатору бр. 2317 од 1976. Супротни став Савезни врховни суд — види Шулејић, наведено дело, стр. 395.

¹³⁾ У том смислу види Јанковец, наведено дело, стр. 75 in fine.

мичењима, неимовинске штете и намерно изазване штете. У законском искључењу појединих ризика из обавезног осигурања одговорности аутомобилиста свакако је најдаље отишло енглеско право које Законом од 1972. године код обавезних осигурања аутомобилиста покрива само штету услед смрти или телесне повреде трећих лица уз искључење лица која су запослена код осигураника.

Наш Закон о основама система осигурања имовине и лица искључује из осигуравајућег покрића само штете на стварима примљеним на превоз (члан 54). Ове штете су покривене транспортним осигурањем па се често то узима као објашњење, односно разлог за искључење. Међутим, неки закони република и покрајина из ове области, кроз давање заједници осигурања права на регрес у одређеним случајевима, искључују само према осигуранику и друге ризике и то: војњу под дејством алкохола, дроге или других наркотика (члан 52. Закона о систему осигурања имовине и лица СР Србије). Међутим, све заједнице врше и уговорно искључење појединих ризика код осигурања од одговорности власника односно корисника моторних возила путем општих услова (правила) осигурања који чине саставни део уговора о осигурању. Већ из самог назива Закона јасно произилази да је предмет осигурања грађанско-правна одговорност власника, односно корисника моторног возила, те да овим осигурањем није обухваћена кривична и прекршајна одговорност осигураника због изазваног саобраћајног удеса која може бити санкционисана и новчаном казном, што је редовни случај код саобраћајних прекршаја.

У упоредном, па и у нашем праву, знатно је присутније уговорно искључење појединих ризика из осигурања одговорности власника, односно корисника моторног возила. Наш Закон допушта ова искључења индиректно кроз допуштање регреса заједнице осигурања неосигураном власнику моторног возила, неовлашћеном кориснику возила односно возачу кола (неовлашћена употреба) и у свим случајевима у којима, према уговору о осигурању, заједница није у обавези према осигуранику. Оцењујући да су овакве законске одредбе недовољно прецизне, неки аутори а делимично и судска пракса стали су на становиште да из сврхе прописа и природе обавезног осигурања од одговорности проистиче да неке штете односно ризици морају да буду искључени из осигурања и као такве наводе: штете изазване при управљању возилом у пијаном стању, или под утицајем дроге; штете изазване управљањем возилом од стране лица без возачке дозволе (није у складу да осигурање покрива ризике противне изричитим прописима); као и намерно изазване штете.¹⁴⁾ Ове штете односно ризици искључени су, уз нека колебања, код свих наших заједница осигурања. Поред тога, условима осигурања,

¹⁴⁾ Види Јанковец: наведено дело, стр. 225.

код неких заједница искључени су и: штете проистекле из учешћа на тркама и такмичењима; штете приликом увоза или извоза возила код превоза од стране другог превозног средства у току трајања започетог пута; непрописан превоз путника. Поједини од ових искључених ризика заслужују посебну пажњу.

Искључење ризика *вожње у пијаном стању односно под дејством алкохола или под дејством дрога и осталих наркотика* свакако је за праксу најзначајније искључење. Закон не дефинише појам пијанства. С обзиром да се оно статвља у контекст утицаја на способност за безбедну вожњу, то неки аутори истичу да је то фактичко питање које треба да утврди суд или неки други орган.¹⁵⁾ Посебно, због тешко разграничења алкохолисаности од пијанства, обично општи услови осигурања од ове одговорности (одговорности власника возила) дају претпоставке када ће се сматрати да постоји основ за искључење из покрића због стања алкохолисаности. Те претпоставке су: а) да осигураник односно возач има у крви више од 0,5 промила алкохола у крви; б) или да је алкохолни тест позитиван а осигураник се не побрине да одговарајућом анализом утврди стварни степен алкохолисаности; в) да осигураник односно возач после саобраћајног удеса избегне или (неоправдано) одбије да се подвргне алкотесту. Међутим, за искључење из покрића није довољно постојање или оправдана претпоставка стања алкохолисаности. Према неким ауторима и делу судске праксе потребно је да се оствари и други услов, да постоји узрочна веза између алкохолисаног стања осигураника и настале штете покривене осигурањем.¹⁶⁾ Насупрот томе, други аутори сматрају да би заједницама осигурања требало дати право да оспоре постојање осигуравајућег покрића увек када се утврди да је возач, у моменту саобраћајног удеса, био у алкохолисаном стању.¹⁷⁾ Исти аутор сматра чак да овај ризик и не треба изричито искључити из осигурања већ да је он искључен по основу општег правила искључења крајње непажње из осигуравајућег покрића.

У упоредном праву део земаља, било кроз закон, било преко услова осигурања, искључује из обавезног осигурања покриће вожње под дејством алкохола, или „других материја које опијају” (Шведска, Белгија, Финска). Међутим, у неким земљама

¹⁵⁾ Види Шулејић: наведено дело., стр. 398.

¹⁶⁾ Види Шулајић: наведено дело, стр. 398; Одлука Врховног суда Југославије, Рев. бр. 1217/64 од 25. VI 1965, Збирка судских одлука, Књига X, св. 2 под 172.

¹⁷⁾ Види Јанковец: наведено дело, стр. 233. Према схватању Б. Јакше: Право осигурања, стр. 371, наш Закон о основама система осигурања имовине и лица не поставља границе обавезном осигурању. Према члану 17 осигураник може тражити покриће сваке одговорности, али право је осигураваача да према начелима осигурања и грађанског права искључи ризик као што су вожња у пијаном стању, намера, груба непажња и слично.

осигурањем је покривена и возња под дејством алкохола) СР Немачка, Италија, Енглеска).¹⁸⁾

Други искључени ризик који заслужује пажњу јесте *вожња без одговарајуће возачке дозволе, односно без дозволе уопште*. Условима осигурања из осигуравајућег покрића искључене су штете које изазове возило, којим је управљало лице, које уопште нема возачку дозволу, или нема одговарајућу возачку дозволу (вози камион а има дозволу за путничко возило). При том, искључење се односи на лица која поседују дозволе за „ниже” категорије возила а изазову удес са возилом за које је потребна посебна односно „виша” категорија. За ово искључење, према делу схватања теорије и судске праксе, потребно је и постојање узрочне везе, кривица возача за настали удес.¹⁹⁾ Искључење се не односи на удес који изазове лице које учи да вози, ако поред њега, у моменту удеса седи овлашћени инструктор а подучавање се обавља на за то дозвољеном месту.

Искључење *намерно изазваних штета* је у нашим условима осигурања извршено на генерални начин. Исто је учињено и за штете изазване свесном противзаконитом радњом. Ово искључење познаје и упоредно право а и Европска конвенција од 1959. допушта националним законодавствима да из покрића искључе намерно изазване штете.

Иако општи услови за осигурање ствари садрже одредбе којима се крајња непажња изједначава са намером, те се искључује из осигуравајућег покрића, општи услови за обавезно осигурање од одговорности не садрже такву одредбу. Схватања су отуда подељена. Према једном,²⁰⁾ треба применити опште услове за имовинска осигурања те је груба непажња искључена из покрића. Према другом, пошто се ради о обавезном осигурању а Закон не предвиђа искључење то је груба непажња покривена осигурањем. Судска пракса је такође подељена.²¹⁾ Иако на први поглед, нема разлога са становишта општих правних правила грађанског права не применити правило којим се груба непажња изједначава са намером, те је искључити из осигуравајућег покрића, приговор да недостаје законско изричито искључење има своје оправдање. Наиме, у не тако далекој прошлости осигуравачи су у нашем систему почели, у својим условима (правилима) осигурања доста широко да користе појам грубе непажње и да искључују из покрића и штете чије искључење, када је у питању саобраћај моторних возила, није оправдано.

Само релативно су искључене из покрића штете које настану из употребе моторног возила под нарочито опасним окол-

¹⁸⁾ Види Јанковец, наведено дело стр. 230.

¹⁹⁾ Види Шулејић, наведено дело, стр. 400; Одлука Врховног суда Југославије, Рев. бр. 3317/62, Збирка судских одлука, Књига VII, св. 3, под бројем 310.

²⁰⁾ Јанковец, наведено дело стр. 237.

²¹⁾ За искључење пресуда Врховног суда Србије, Гж. 2050/72 од 28. XI 1972. против Пресуда Врховног суда Хрватске, Гж. 2545/72 од 5. јула 1973.

ностима, као што су трке, такмичења издржљивости, тестови, итд. Наиме, ови се ризици, уз посебну доплату, могу, као што смо видели у претходном делу рада, посебно осигурати.

в) Висина (обим) накнаде

Важећи Закон о основама система осигурања имовине и лица определио се за систем ограниченог покрића упућујући Савезно извршно веће да својом одлуком одреди најниже осигуране суме на које се мора уговорити обавезно осигурање власника, односно корисника моторних возила од одговорности из употребе моторног возила (чл. 54 Закона). Својом одлуком о одређивању износа на које се мора уговорити ово осигурање од 1976. Веће је одредило те износе на 5.000.000 динара за аутобусе и теретна возила и 2,500.000 динара за остала возила. Иако могу уговорити и веће износе, заједнице осигурања су се у својим условима осигурања задржале на овим износима. У вези са применом овог прописа поставила су се више питања. Прво, који је обим штете односно накнаде који је обухваћен осигурањем. Постоје одступања од неких општих правила имовинског осигурања. Тако, код штете на стварима, када није у питању тотална штета, осигураник неће бити дужан, као код добровољног каско осигурања, да сноси ризик продаје остатка односно оштећеног возила чија му се вредност одбија од накнаде. Даље, осигурањем је покривено умањење вредности возила после оправке, што код каска није случај. Најзад, осигурањем је покривена и изгубљена добит у складу са правилима облигационог права. Код штете на лицима, покривени су сви видови имовинске и неимовинске (моралне) штете на коју, према правилима облигационог права, корисник осигурања има у случају смрти осигураника, односно (коју има корисник у случају повреде тела или здравља), трошкови лечења, издаци за туђу помоћ, накнада за прекинуто школовање, инвалиднина, итд. Као неимовинска штета најчешће се јављају захтеви за накнаду претрпљеног бола, физичког и психичког.²²⁾

У вези са минималним износом постваљају се, у пракси, неколико питања. На прво питање, да ли се ограничење односи на штетни догађај у целини или на одштетни захтев, у правној литератури заузима се став да се односи на одштетни захтев те према томе ако у једном удесу настану права за два или више возила, сваки од оштећених има право на накнаду до лимита (дакле кумулирају се износи по свим полисама осигурања. Ако пак одштетни захтеви по једној полиси обавезног осигурања прелазе лимит утврђен општим условима (уговором) осигурања, накнаде ће се смањити у сразмери између осигуране суме и укупне штете свих оштећених. Најзад, у случају накнадних захтева

²²⁾ Види Шулејић, наведено дело страна 402.

за накнаду штете по већ ликвидираном үдесу, ако до овог закашњења није дошло несавесношћу заједнице осигурања, накнадни захтевалац имаће право на накнаду само до износа преосталог, до предвиђеног лимита а већ исплаћене накнаде неће се смањивати.²³⁾

SUMMARY

THE EXTENT OF COVERAGE UNDER LIABILITY INSURANCE

The Law of Obligations classifies insurance against liability under property insurance. Consequently, the rules of property insurance are applied in this branch of insurance in respect of the extent of coverage. Insurance against liability, which may be either voluntary or compulsory, covers contractual and delict liability in civil law pertaining to the performance of certain activities, the possession of certain property or source of danger. The Proposed General Conditions of Insurance Against Liability prepared by the Association of the Insurance Organisations of Yugoslavia confine these conditions to the insurance against the socialled „legal liability” that is, civil and legal delict liability for damages due to death, or the injury of any person, as well as damage to property caused by the performance of the insured party's business activities, or by the property or source of danger owned by the insured.

In the case of compulsory insurance of the owner or beneficiary of a motor vehicle, the Law on the Basic Rules of the System of Insurance of Property and Persons of 1967 provides for the coverage of risks of damages caused by the use of motor vehicles in traffic, on the road. The concept of the road is interpreted in a wider sense, embodying by-roads as well as traffic within the courtyard of the insured. This does not cover risks of driving under the influence of alcohol and other forms of intoxication, without an official driving licence, any driving licence at all, or the intentional causing of damage. The participation in car racing contests and contests testing the durability of the machines are risks covered by payment of additional premium. As to the amount of indemnification, the system of limited coverage has been adopted. Minimum insurance premiums have been set under one insurance policy, namely, for buses and freight vehicles in the amount of Din. 5.000.000.—, and passenger vehicles of Din. 2.500.000.—. The insurance covers the reduced value of the vehicle and the lost profit, while in the case of damages caused to persons, non-property damages besides property damages.

²³⁾ Види Јанковец, наведено дело страна 83 и 84.

RÉSUMÉ

LE VOLUME D'UNE COUVERTURE DE L'ASSURANCE DE RESPONSABILITE

La Loi sur les obligations range l'assurance de responsabilité parmi les assurances de choses. De là, en ce qui concerne le volume de la couverture, les règles relatives à l'assurance de choses sont appliquées à cette assurance. L'assurance de responsabilité peut être volontaire et obligatoire, couvre la responsabilité contractuelle et délictuelle de droit civil en matière d'exercice de certaines activités ou de détention de certaines choses ou de sources du danger. Le projet de Conditions générales d'assurance de responsabilité qui a été élaboré par l'Association yougoslave d'organisations d'assurance se limite à l'assurance de „responsabilité légale”, c'est à dire, à celle de responsabilité délictuelle de droit civil des dommages en cas de mort ou d'atteinte d'une personne et des dommages sur des objets, causés lors de l'exercice d'une certaine activité par un assuré ou bien, causés sous l'action des objets ou des sources du danger qu'un assuré possède.

Quant à l'assurance obligatoire de propriétaires ou de détenteurs d'un véhicule à moteur, la Loi sur les fondements du système d'assurance de biens et de personnes de 1967 couvre les risques d'un dommage survenu en raison de l'emploi d'un véhicule à moteur sur route. La notion de la route est interprétée d'une manière plus large et comprend aussi des voies accessoires et la circulation dans la cour d'un assuré. Sont exclus de l'assurance les risques de la conduite d'un véhicule sous l'influence de l'alcool et d'autres stupéfiants, sans permis de conduire adéquat ou généralement, sans permis et les dommages faits exprès. La participation aux courses d'automobiles et aux épreuves de résistance est couverte d'un supplément spécial. Quant au système d'indemnités, celui de couverture limitée est accepté. Sont fixés les montants minima de la somme d'assurance par police à savoir pour les cars et véhicules de transport 5.000.000 et pour les automobiles 2.500.000 dinars. L'assurance couvre la valeur diminuée d'un véhicule et le gain manqué, et en ce qui concerne les dommages subis par des personnes, outre les dommages patrimoniaux, les dommages personnels sont couverts.